



# מנהגי בישואיך



מקורות • טעמים • זרמזים





---

# פתח דבר

---



בעזה"ת

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו החתן התמים הרב מ' מרדכי דובער הכהן שיחי' עם ב"ג הכלה המהוללה מ' רייזל תחי'.

התודה והברכה מובעת בזה לידידינו ומכירנו, אשר הואילו לשמוח אתנו יחדיו ביום שמחת לבבנו, ולברך את הזוג יחיו, ואותנו כולנו, בברכת מזל טוב, וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בתור הבעת תודה לבבית והוקרה לכל הנוטלים חלק בשמחתנו, מוגשת בזה תשורה מיוחדת - מיוסד על הנהגתו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שחילק 'תשורה' בחתונת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו - שיוצא לאור בפעם הראשונה, ליקוט של מנהגי נישואין בצירוף מקורות, טעמים, ורמזים.

הא-ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואת אנשי ביתו יחיו בתוך כלל אחינו בני ישראל יחיו, בברכות מאליפות מנפש ועד בשר. ובמיוחד בברכה העיקרית, שנזכה ללכת משמחה זו לשמחה העיקרית, שמחת הנישואין של כנסת ישראל עם הקב"ה, בגאולה האמיתית והשלימה.

מוקיריהם ומכבדיהם,

משפחת קאניקאוו

משפחת ראזענפעלד

Compiled by  
**Rabbi Shalom Osdoba**  
and **Rabbi Chaim Zvi Konikov**

For comments and suggestions as well as updates  
of this Kovetz and other Kovtzim please visit  
**[www.droshos.com](http://www.droshos.com)**

▪

Graphic Design and Layout:  
[dmmgraphicdesign@gmail.com](mailto:dmmgraphicdesign@gmail.com)



---

# תוכן ענינים

---



7	הקדמה כללית
8	עלי' לתורה בשבת שלפני החתונה
9	זורקים על החתן, כשעולה לתורה, אגוזים ושקדים וצמוקים
10	עולה פעמיים: בשבת שלפני החתונה, ובשבת שלאחרי'
11	החתונה במקום מדורי הכלה
11	חתן וכלה מתענים ביום חופתם
14	מנחה קודם החופה
14	החתן דורש בתורה. ומיד מפסיקים אותו
16	הרבנים לא יאריכו בדרשותיהם
16	באדעקען
17	ההורים מברכים החתן והכלה קודם החופה
17	חופה תחת כיפת השמים
19	לבישת קיטל תחת החופה
20	החתן הולך לחופה בכיס ריק, והכלה פושטת תכשיטי'
20	מתירים כל הקשרים שבבגדים לפני החופה
20	שושבינין
23	נרות ו"הבדלות" (אבוקות)
23	החתן נכנס תחלה אל החופה, ואח"כ הכלה
24	הכוונה בעת החופה
24	הכלה מקפת סביב החתן

25	מנהג א' - ג' הקפות
26	מנהג ב' - ז' הקפות
27	הציבור עומד בשעת החופה עד גמר שבע הברכות
28	טבעת דוקא
30	נוסח הקידושין
31	ישים הטבעת על 'אצבע' הימנית הסמוך לאגודל
32	כתובה
32	שבע ברכות
33	מטעימים חתן והכלה מהיין
33	שבירת הכוס
38	לובשים טלית גדול רק אחרי נישואין
40	'פרסום' דלוחות ראשונות, ו'צניעות' דלוחות שניות, גם יחד
42	אורחים חשובים הבאים לחתונה
43	שנה ראשונה
	<b>הוספה:</b>
	מכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו טעם חדש להקפות של הכלה סביב לחתן,
45	ועל מנהג הנפוץ לעשות שבע הקפות



# מנהגי נישואין



## ■ הקדמה כללית

"קדושים תהיו". משל למה הדבר דומה? למלך שקדש אשה, אמר לה: הואיל ונתקדשת לשמי, אני מלך ואת מלכה, כשם שהוא כבודי כך הוא כבודך, למה? שאת אשתי! כך אמר הקב"ה למשה: לך וקדש את העם, שנאמר: (שמות יט) "וקדשתם היום ומחר". קדשם הקב"ה ואמר להם לישראל: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", למה? "כי קדוש אני ה'", אף אתם תהיו קדושים. (מדרש תנחומא קדושים ב')

מצינו בהרבה מקומות שאירס הקב"ה לישראל בתורה ... נקוט האי כללא בידך, כל המנהגים של חתן ושל כלה, אנו למדין ממתן תורה, שה' היה מראה עצמו כחתן, נגד כלה שהם ישראל. (תשב"ץ קטן סי' תס"ד)

הקב"ה נקרא איש, שהוא איש מלחמה, וישראל נקראים אשה. "האשה נקנית בג' דרכים". בכסף, היינו ימי החסד, שהקב"ה מסייעו בחסדו הגדול בתחלה, ואז כוסף וחושק ומתלהב בתורתו ועבודתו ית'. זה נקרא גדולת ראשון. ואחר כך נסתלק זה, ונקרא ימי הקטנות. וגם כשאינו כוסף וחושק מ"מ על צד ההכרח צריך לדבק עצמו בשטר, שהם אותיות הכתובים בספר, שנקרא שטר, בין באותיות התורה בלמודו, ובין בתפלה, שיש בזה סגולה, עד שיחזור אחר כך להתענג בו ע"י שבאו המוחין בתורה ותפלה שנקרא **ביאה**, שהוא זוג ב'. (כתר שם טוב אות י')

"האשה נקנית בשלשה דרכים". הם תורה ועבודה וגמ"ח, שהם כללות התורה. בכסף, זהו גמ"ח. בשטר, אותיות התורה. ובביאה, עבודת הקרבנות, קירוב ויחוד המדרגות. ועכשיו תפלה במקום קרבנות. (לקוטי תורה פ' בשלח א, ג.)

בקידושין כפשוטם, יש ב' ענינים: א. קשר האשה לבעלה. ב. שאסורה על אחרים. כמו כן, בקידושין שבין הקב"ה לישראל: א. דביקות ישראל בה'. ב. הבדלה והרחקה מתאוות עולם הזה, שהם סתירה לה'.

וכשם שבקידושין כפשוטם, ב' ענינים אלו קשורים יחד, כך בקידושין שבין הקב"ה לישראל, כמ"ש ב"חובת הלבבות" (פתח השער לשער אהבת ה'): "מן הנמנע ממנו שתתישב אהבת הבורא בלבנו עם התישב אהבת העולם בנו". (תורת מנחם תשי"ד פרשת כי תצא)

"אשר קדשנו במצותיו", כאדם המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור, כמ"ש: "ודבק באשתו והיו לבשר אחד". ככה ממש, ויתר על כן לאין קץ, הוא יחוד נפש האלקית העוסקת בתורה ומצות ... באור אין סוף ב"ה. ולכן המשיל שלמה המלך ע"ה בשיר השירים, יחוד זה ליחוד חתן וכלה, בדביקה חשיקה וחפיצה בחיבוק ונישוק. (תניא פרק מ"ו)

## ■ עלי' לתורה בשבת שלפני החתונה

**טעם:** חתן וכלה מקיימים את העולם, להעמיד בנים עוסקים בתורה, לזאת הנה קוראין אותו לקרוא האותיות שבתורה, שהם המקיימים עשרה



מאמרות, שהרי "אסתכל באורייתא וברא עלמא", שהעולם נברא ע"י התורה, כמו כן עולמו הפרטי של כל אחד ואחד נברא על ידי זה ש"אסתכל באורייתא".

וכן הוא לפני ההתעסקות באיזה ענין פרטי בעולם, שצריכים לעשות תחלה ענין זה גופא כפי שהוא "באורייתא", ועל ידי זה, ולאחרי זה, יכולים לעשות ענין זה גם בעולם.

וכן עלי' לתורה מוספת חיות נצחית דקדושה, כנוסח הברכה: "וחיי עולם נטע בתוכנו", על ידי זה ש"נתן לנו תורת אמת", כי חיים בלי הפסק בא רק מצד הקדושה שהיא אין סוף. וזהו נתינת כח להחתונה שתהיה באופן ד"בנין עדי עד", בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצוות, שעל ידי זה מתגלה כח האין סוף שבנבראים. (תורת מנחם ח"א תש"י פרשת חוקת. תשי"ג פרשת תולדות. ספר המנהגים חב"ד)

## ■ זורקים על החתן, כשעולה לתורה, אגוזים ושקדים וצמוקים

מקור: ברכות (ג.ו): "ממשיכין יין בצנורות לפני חתן ולפני כלה, וזורקין לפניהם קליות ואגוזים. (כעין זה בירושלמי קידושין פ"א ה"ה ועוד)

קליות: אותיות לר"י ת"ק. כי רמ"ח אברים באיש ורנ"ב באשה, וכעת שמתחברים יחד, יהיה בהם לר"י (פי חיבור) של ת"ק. (כן יהודיע ברכות שם).

אגוז: אותיות זוג א'. שהזוג נעשה אחד, כמ"ש ודבק כאשתו והיו לכשר אחד. (כן יהודיע ברכות שם).

**אגוז:** בגימטריא חט(א), ובגימטריא טוב. בראש השנה נוהגין שלא לאכול אגוזים, לפי שהוא בגי' חטא, אבל חתן מוחלין לו כל עונותיו, וע"י תשובה מאהבה, זדונות (חטא) נעשים ונהפכים לזכיות (טוב). (פני מנחם, מילי דאבות)

**שקדים:** ממהרים להתבשל ולהוציא פרי, כך יזכה החתן להוציא פירותיו.

**צמוקים:** ענבים גרועים עם מעט לחלוחית. רמז, שלא תוכל אשתו להביאו לידי חטא, ולא כמו חוה שסחטה ענבים מעץ הדעת, ונתנה לאדם הראשון,

אלא הענבים יתהפכו לצמוקים שאין בהם לחלוחית. (טעמי המנהגים אות תתקמ)

ע"ד הצחות: זורקים ניסלא"ך, על שם הנם הגדול של "נישואין", כמארז"ל (סומה ב, א): קשה לזווגן כקריעת ים סוף. (פני מנחם שם)

זורקים חבילות, פעקלע"ך, של אגוזים וממתקים, להראות להחתן בראשית דרכו, שבחיים זורקים מלמעלה הרבה מיני חבילות, פעקלע"ך, אבל שידע שבתוכם יש גם ממתקים. (האדמו"ר ר' יעקב מפשעווארסק, ממעיני הישועה)

## ■ עולה פעמיים: בשבת שלפני החתונה, ובשבת שלאחרי'

**טעם א':** איתא בפרקי דר' אליעזר (פ"ז): ראה שלמה שמדת גמילות חסדים גדולה לפני הקב"ה, וכשבנה בית המקדש בנה שני שערים, אחד לחתנים ואחד לאבלים ולמנוודים, והיו ישראל הולכים בשבתות ויושבין בין שני שערים הללו, והנכנס בשער חתנים היו יודעין שהוא חתן, והיו אומרים לו השוכן בבית הזה ישמחך בבנים ובבנות (במסכת סופרים פ"ט: כדי לגמול להם חסד חתנים לקלסן ולהלוותם לבניהן), והנכנס בשער האבלים והיה שפמו מכוסה והיו יודעין שהוא אבל, והיו אומרין לו השוכן בבית זה ינחמך, והנכנס בשער האבלים ולא היה שפמו מכוסה, היו יודעין שהוא מנודה והיו אומרין לו השוכן בבית הזה יתן בלבך לשמוע דברי חביריך ויתן בלב חביריך לסלוח לך ויקריבוך אצלם, כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים. ומיום שנחרב בית המקדש התקינו חכמים ז"ל שיהיו חתנים ואבלים הולכין לבית הכנסת ולבתי מדרשות, ואנשי המקום רואים את החתן ושמים עמו, ורואין את האבל ויושבין לארץ כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים, ועליהם הוא אומר, ברוך אתה ה' נותן שכר טוב לגומלי חסדים.

**טעם ב':** משום שחתן דומה למלך, מה מלך כותב לו שני ספרי תורה, אף חתן עולה פעמיים לתורה. (מדרש תלפיות ענף חתן)

**טעם ג':** כדי שיבחין בין תורה שלמד קודם החתונה, ובין התורה שלאחר

**החתונה, כי השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה ובלא ברכה** (כדאיאת ביבמות סב,ב).  
(משעמים בשם עטרת יעקב וישראל)

## ■ החתונה במקום מדורי הכלה

כך היה במתן תורה, שירד ה' ממקומו לשכון על הר סיני. (דרושי חתונה לאדמו"ר  
האמצעי ע' קמז וקסה)

## ■ חתן וכלה מתענים ביום חופתם

**טעם א':** שמא ישתכרו ולא תהיה דעתן מיושבת עליהם בשעת הקידושין. או שלא יאמרו שנשתכר בשעת קידושין וקדושי טעות הוו. או כמה מיני חששות וערממיות דרגילים בשעת חופתן. וכדי שיראה את מי מקדש, דמצוה לראותה טרם קידושין. (מהר"ם מיניץ ח"ב ס"ו ק"ט. מהר"י ברונא ס"ו צ"א)

**טעם ב':** חתן עונותיו נמחלין (יבמות סג,ב. ירושלמי בכורים פ"ה ה"ג), והטעם הוא, דמלך נידון בכל יום (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג), וחתן דומה למלך, וכיון שהוא יום הדין לגביו, צריך להתענות כמו ביום כפור, דאינו מכפר אלא לשבים למאמינים, דלא עדיף מיום הכיפורים עצמו. (ומוזה הטעם, יש בני אדם דמתענים בראש השנה). (מטה משה, הנהגת הכנסת כלה פ"א, ס"ב. מהר"ם מיניץ שם. מהר"י ברונא שם. חופת חתנים)

תוספת ביאור: איתא בסוף מסכת תענית: "בנות ישראל יוצאות וחולות ... במ"ו באב", ובמדריגה יותר גבוה "ביום הכיפורים". נמצא, כמו ט"ו באב, גם יום הכיפורים הוא נשואין דכלל ישראל. וכן נשואין פרטי, נחשב כיום כיפור פרטי. ביום זה אפשר לפעול רבות, ומוכרח שיהיה חרטה על העבר וקבלה על להבא, וצריכים לבקש רחמים. וכל המרכבה לבכות אז בתענית הרי זה משובח. (לקוטי לוי יצחק אגרות ע' רו. מקדש ישראל ע' 65)

**קשיא:** הלא יום החופה, הוא א' משבעת ימי המשתה, ולמה הוא יום כיפור?

**תירוץ:** מבואר במהרש"א (יומא ב,א) דיום כיפור נקרא "שבת שבתון", משא"כ שאר יו"ט שלא נקראו רק "שבתון". ישנם ששה ימי יו"ט, שדומים קצת לימי החול שמותר באוכל נפש, והם: ראשון ואחרון של פסח, ר"ה יום אחד מהתורה, שבועות

יום אחד, ראשון ואחרון של סוכות. ויו"ט השביעי, הוא יום כיפור שדומה לקדושת שבת שאסור בכל מלאכה. וכנגד זה תיקנו לחתן. ששה ימי משתה. ויום החופה כנגד יום כיפור. (שו"ת ארץ צבי דרוש ו')

קשיא: למה מוחלין לו על כל עונותיו?

סיבה א': זה שנושא אשה כדי להשמר מן העריות, וכדי לקיים מצות פו"ר, מורה שיש בו שלימות, ולכן ראוי לו שימחלו עונותיו. (הכתב לעין יעקב ביכורים פרק ג' אות מג)

סיבה ב': מפני שנשתנה ממה שהיה, וכמעט שנחפך לאיש אחר, שהרי עד עכשיו לא היה לו דאגה לדבר שהיון ממנו, ועכשיו מתחייב את עצמו להשתדל להשיג שלימות הנהגת הבית. והרי הוא כבריה חדשה. (הכתב לעין יעקב שם)

סיבה ג': עד החתונה היה "פלג גופא", ועכשיו נעשה גוף שלם, ופנים חדשות באו לכאן, ונחשב כבריה חדשה, וממילא עונותיו נמחלין. ואף שלא נתחדש עכשיו רק הצירוף של ב' חצאים, הרי זה כמחצית השקל הבאים "לכפר על נפשותיכם", שכל אחד יודע שהוא עצמו אינו נחשב מאומה בלעדי צירופו עם הכלל. והוא סגולת השקלים לצרף את כל ישראל יחד, להיות נחשב לא רק קרבן בשותפות, אלא קרבן ציבור, כי כל אחד נחשב כמו פנים חדשות, ודוקא אז באים לידי כפרה. וכן כתוב בדרשות הר"ן דרוש א' לענין ציבור, דכל ב' כחות שנתחברו, נולד מהן כח שלישי חדש, שלא היה כלל בכל חלק בהיותו בפני עצמו. (שו"ת ארץ צבי דרוש ו')

סיבה ד': כפרתם של ישראל היה ע"י כה"ג המקריב הקרבנות, ועכשיו שהמקדש חרב מחוסרים אנו כפרה שאין לנו כהן שיכפר. והנה, הנושא אשה מקרב כפרתם של ישראל, שמוציא נשמות שבגוף, לפי שאין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. נמצא שהוא מקרב את הגאולה, ועי"ז ממחר כפרתם של ישראל. לכן בדין הוא, שגם הוא יתכפרו כל עונותיו בנושאו אשה. (מדרש תלפיות ערך חתן וכלה)

סיבה ה': לא רק חתן וכלה, אלא גם כל העוסקים ביחוד החופה מוחלין להם עונותיהם, כמו בברית מילה שמכפר לכל, משום שבא מלאך השלום העושה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, כן יום החופה כולם עוסקים בצרכי היחוד והיחוד הוא שלום. (דגל מחנה אפרים פ' בא)

סיבה ו': כדי שלא יתביישו ויצטערו ההורים בירידתם מהעולם העליון, אלא יוכלו להשתתף בשמחת בניהם. (נמעי גבריא, הלכות נישואין, בהקדמה)

**טעם ג':** איתא בשבת (קלא): "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה, דכתיב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, עדיין עושין אותה בשמחה. וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה, כגון עריות, דכתיב וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו, על עסקי משפחותיו (רש"י: שנאסר להם קרובות), עדיין עושין אותה בקטטה, דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא". ולכן מתענים, לבטל גזירה זו של פורעניות. (שו"ת מהר"י ברונא שם)

**סיבה חיובית ל"תיגרא":** בקיום מצות פרו ורבו, מתגלה כח האין סוף שבנבראים, שמאיש אחד יוכל להיות כמה דורות, לכן נעמד השטן כנגד זה ומעורר "תיגרא", וע"י התענית מבטלים את ה"תיגרא". (תורת מנחם ה'תשח"י פרשת קרח).

**טעם ד':** כן היה דרך חסידים הראשונים, להתענות על כל מצוה החביבה עליהם, כגון לולב ושאר דברים. (רוקח סי' שנ"ג. הובא במטה משה ח"ג אות ב' עמוד קז)

**טעם ה':** גילו ברעדה (תהלים ב"א) ... במקום גילה שם תהא רעדה ... וזה המקרא אמר דוד קודם הבית, כ"ש לאחר החורבן שנחרב ונערבה כל שמחה שלא תהא שלמה, כדי שנזכור החורבן בראש כל שמחתינו, דכתיב אם לא אעלך על ראש שמחתי (תהלים קל"ו), וכתיב שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה (ישעי' ס"ו). ולכן מתענין החתן והכלה וקרוביהן ביום החופה, כדי שלא יהא שמחה שלימה בשעת חופתו. (ערוגת הבושם ח"ד ע' 44 בשם רבינו אפרים מבונא)

**טעם ו':** כל מנהגי חתן וכלה למדים ממתן תורה, ובני ישראל התענו בשעת מתן תורה. (תשב"ץ קטן סי' תס"ד)

**טעם ז':** ביום החופה מוחלין עונותיו, ומסוגל להתפלל על עצמו ומשפחתו ועל כלל ישראל. וכיון דאסור לאכול קודם התפלה, לכן צריך להתענות, דנחשב כל היום שעדיין לא גמר להתפלל. (שלחן העזר בהערות דף קל"ח אות ג')

**רמז:** אליעזר אמר לבתואל: "לא אוכל עד אם דברתי דברי", כי אליעזר קידש את רבקה בשליחות יצחק, והחתן אסור לו לאכול עד אחר קידושין, ו"דברתי דברי" זהו הקידושין. (קדושת לוי, פרשת חיי שרה)

**הלכה:** לפי רוב הטעמים, אם החופה ביום, אין צריך להשלים התענית, וכן פסק הרמ"א (או"ח סי' תקס"ב סעיף ב'). אבל לפי טעם ב', שדומה ליום הכיפור, לכאורה ראוי להשלים התענית. אבל לפי כמה דיעות גם לטעם הב' אין צריך להשלים, דאחר

החופה הוי כמוצאי יום כיפור, שכבר נמחל עונותיהם, והוי יו"ט שלהם. וגם תענית שעות נחשב כתענית. (נחלת שבעה סי' י"ב מחודשים אות ט"ו. פמ"ג או"ח סי' תקע"ג בא"א. עזר מקודש אה"ע סי' ס"א. עי' שדי חמד מערכת חו"כ אות ד'. מקנה ק"א סי' ס"א)

תענית זו אין צריך קבלה, דהוי כמקובל ועומד מכח המנהג הקבוע (עי' שו"ע סתקס"ב ס"ב). מיהו טוב לקבלו אחר התפלה, כדי שלא להפסיק תפלתו, וגם בשעת התפלה כשמגיע לשומע תפלה יהרהר בלבו שמקבל התענית, כמו שכתב הרמ"א בסי' תק"פ. (חופת חתנים)

## ■ מנחה קודם החופה

נוסף לטעם הפשוט, שחתן וכלה מתודים בתפלת מנחה, ולכן צריך להיות קודם החופה כשעדיין מתענים, יש עוד טעם שראוי לחתן להתפלל מנחה תחלה, כי מעשה אבות סימן לבנים, ויצחק אבינו נזדמן לו רבקה אחר תפלת מנחה, והתפלל אז על זה, כמ"ש בעל הטורים על הפסוק "לשוח בשדה". (יפה ללב ח"ו סי' ס"ד סק"ג)

**רמז: יצחק רבקה בגימטריא תפלה.** (פניני לוי יצחק ע' 141)

ביאור הרמז: יצחק, עמוד העבודה, דהיינו תפלה. ואברהם עמוד גמילות חסדים, ויעקב עמוד התורה (זהר ח"א קמ"ב). והתורה מודגשת שייכותו לתפלה, איך שתפלת מנחה, נתתקן ע"י יצחק בקשר לנישואיו לרבקה.

## ■ החתן דורש בתורה. ומיד מפסיקים אותו

**טעם א':** החתן דורש ענין בתורה, רמז ל'מתן תורה'. וזה שמפסיקים אותו, מרמז ל'שבירת הלוחות'. (דברי תורה (מונקאטש) מהדורא א' אות א'. מטעמים בשם גאולת ישראל)

**טעם ב':** בנשואי בת ת"ח לעם הארץ, אם אומרים שירות ותשבחות הוי סעודת מצוה (מג"א סי' תר"ע ס"ק ד'). וגם אם אומרים ד"ת הוי סעודת מצוה (ש"ך הל' נדרים לענין סעודת בר מצוה בשם מהרש"ל, ועי' שו"ת חות יאיר סי' ע'). ולכן, מתחיל החתן לומר ד"ת, כדי שתהי' סעודת מצוה, כי לא נאה שיחזיק הוא עצמו לת"ח. ואין

זה מחשיבו לת"ח, שהרי קצת ד"ת יוכל ללמד את עצמו כמו פזמון. אבל המסובים צריכים לשמחו (כדאי' בכתובות, שאומרים כלה נאה וחסודה, שבעיקר הוא כדי לשמח את החתן כדאי' בברכות ו,ב). ולכן מחשיבים אותו לת"ח, ומפסיקין אותו, כלומר שאינו צריך לומר ד"ת כדי להיות סעודת מצוה, כי בלאו הכי היא סעודת מצוה. וזהו כבודו, שמחזיקים אותו לת"ח. (דברי תורה (מונקאטש) מהדורא א' אות א')

**טעם ג':** בזמן הזה אין דין תלמיד חכם (חז"מ סמ"ע סי' רס"ב סקמ"ד, באה"ט ופת"ש שם, שו"ת חו"י סי' ע'), ולכן אומרים שירות ותשבחות בכל נישואין, וכשמתחיל החתן לדרוש מפסיקין אותו, שאל יתגאה ח"ו, כי סעודתו סעודת מצוה אינו משום שהוא ת"ח, רק ע"י שירות ותשבחות. (שולחן העזר סי' ט' ס"ב סק"ב)

**טעם ד':** כמו שדורשים בשבת שובה ושבית הגדול, כי בריאת ולידת העולמות היה בניסן ובתשרי, שנעשה בהם סוד הזיווג, ולפני הזיווג צ"ל אתדבקות רוחא ברוחא ע"י נשיקין שהדכר מנשק להנוקבא, וזה נעשה ע"י שהחכם דורש בתורה לפני העם, והעם מקבלים הדיבורים ממנו. (אוהב ישראל בהשמטה לשבת הגדול. וראה תניא פרק מ"ה ומ"ו)

**טעם ה':** משום שביום חופתו הוא כנשיא, דנשיא ומלך וחתן שוין זה לזה במחילת עונות. וידוע שהנשיא היה דורש ביום שנתמנה לנשיאתו. (שולחן העזר בשם המטעמים)

**טעם ו':** החתן ביום חופתו מוחלין לו עונות, ויש לחשוש שזה מזכיר עונות המסובים, כמ"ש בפ' וירא גבי לוט, שלגבי סדום הרגיש כצדיק, ולגבי אברהם כרשע, וכן אמרה הצרפתית לאלי': "כי באת אלי להזכיר את עוני. עד שלא באת אצלי היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה עמי, ואני צדקת ביניהם, ומשבאת אצלי לפי מעשיך אני רשעה". לכן החתן דורש, וידוע מהמדרש, בשעה שהחכם יושב ודורש וכל העם שומעין, הקב"ה מוחל להם עונותיהם, ואם כן שוין הם במחילת עונות. (שולחן העזר סימן ו' ס"ז סק"ו)

**נפקא מינא בין הטעמים:** לפי טעם ד', ה', ו', אין להפסיקו באמצע הדרשה. ובאמת במדינות הללו, אם החתן דורש בשעת קבלת פנים, אין מפסיקין אותו, רק כשדורש אצל סעודת הנישואין (שולחן העזר סימן ו' שם). ואף שהמליצו בעד המנהג להפסיק באמצע, כדי שלא לבייש (להעיר מפסחים פב,א), אפשר לצאת ידי חובת המנהג, ע"י שמתחיל עוד הפעם, ובפעם השני' להפסיק (אג"ק חט"ז ע' ג'. שידוכים ונישואין).

רמז: "ושננתם לבניך ... בשבתך בביתך", ומתרגם יונתן בן עוזיאל שאתם יושבים בכתיכם ועסוקים בחתונה, גם אז צריכים ללמוד תורה. וראה שם בפ"י יונתן.

## ■ הרבנים לא יאריכו בדרשותיהם

**טעם א':** לפי מה שביארנו טעם ב', למה החתן דורש ומיד מפסיקים אותו, הרי באמירת ד"ת נראה שמחזיקין את החתן לע"ה. (דברי תורה (מונקאטש) מהדורא ז' אות כז)

**טעם ב':** מבטלין ת"ת להכנסת כלה, הרי דהכנסת כלה ושמחתה גדול יותר מתלמוד תורה. (דברי תורה שם, ועיי' שם עוד כמה טעמים)

## ■ באדעקען

**טעם א':** החתן מכסה פניה במסוה, להראות, שאינו נותן עיניו ביופי, אלא במעשים טובים שבה ובמשפחתה, כי שקר החן והבל היופי, אך אשה יראת ה' היא תתהלל.

**טעם ב':** איתא במדרש שקודם חטא העגל, דבר ה' עם ישראל "פנים בפנים", ולא היו יראים, ועכשיו לא יכלו להסתכל על פני משה רבינו, ולכן נתן על פניו מסוה. וידוע, שהנשים לא רצו ליתן תכשיטיהם לעגל, ולכן לא נפגמו פניהם. ולכן נותנת הכלה על פניה מסוה, לרמז, שהוא לא יכול לראות פניה, משום שהוא נתן לעגל והיא לא נתנה. (המטעמים)

**טעם ג':** כמו שמכסין העינים והפנים בעת אמירת "שמע ישראל", להורות, שאני מאמין באמונה שלימה, בלי שום דרישה וחקירה, שה' הוא אחד, כמו כן הכלה מקבלת עליה רשות בעלה בשלימות, אפילו אם לפעמים צריך לזה אמונה. (המטעמים)



## ■ **ההורים מברכים החתן והכלה קודם החופה**

**טעם:** דוגמת ברכת הבנים בערב יוהכ"פ לפני כניסת החג, והרי יום זה אצלם כמו יוהכ"פ. (המטעמים סי' קלח).

ויש נוהגים שמניחים ידיהם על ראשם בשעת הברכה. (עדות לישראל עמ' נח. מנהגי מהרי"צ הלוי (דינו) עמ' יב)

רמז: בנישואי אדם וחווה כתיב: "ויברך אותם אלקים" וכן בנישואי יצחק ורבקה: "ויברכו את רבקה ...". (תניא רבתי סי' צא)

## ■ **חופה תחת כיפת השמים**

**טעם א':** סימן טוב, שיהא זרעם ככוכבי השמים (כמו באברהם "ויוצא אותו החופה ... הבט נא השמימה וספור הכוכבים .. כה יהיה זרעך"). (אבן העזר סי' סא, סעיף א' ברמ"א)

**טעם ב':** רמז, שהנישואין הוא כדי להקים זרע, אשר הנשמה לקוחה ממעל, והגוף מלמטה, והקב"ה מחבר אותם יחד, כי באמת היא מפלאות ה' איך הנשמה שורה בגוף החומרי. (שו"ת שארית יעקב אה"ע סי' יח)

**טעם ג':** הנישואין יש בו זכר למיתה, כמבואר בברכות (לא,א): "ווי לן דמיתנן, ווי לן דמיתנן", דצריך לישא את האשה כדי לקיים את מין האנושי, ולולי החטא שגרם המיתה, לא היה אדם צריך לישא אשה, כי היה חי לעולם. ולכן קבעו החופה חוץ לבית, כדי שהחתן יראה שחופה זו אינה אלא סכך לפי שעה, לקיים ישובו של עולם, כי לא לתהו בראה וגו'. ומי שעושה דירתו עראי בעולם הזה, הקב"ה קובע לו דירה נאה בחופה העתידה לצדיקים. (מהר"ם חגיו. נדפס בקובץ זכור לאברהם תשנ"ט עמ' ריב-ריג)

**טעם ד':** רמז, כי עכשיו עוזב את בית אביו, כמ"ש: "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו". ומכאן ואילך אין לו לסמוך אלא על אביו שבשמים.

**טעם ה':** דוגמת מתן תורה, דכתיב: "ויתיצבו בתחתית ההר", ש"כפה עליהם הר כגיגית".

**טעם ו': קידושי אשה דוגמת קידוש לבנה** (סמיכת חכמים על המשנה ריש כתובות, מהדורת גנוזי מהרי"ץ עמ"ס. ו' ע"ג שו"ת בית ישראל אהע"ז סי' קנו) ואין מקדשין הלבנה תחת הגג (או"ח סתכ"ו סעיף ד' ברמ"א) כדרך שיוצאים לקראת המלך (באר היטב שם בשם הב"ח). ואומרים דוד מלך ישראל חי וקיים, שמלכותו נמשל ללבנה, ועתיד להתחדש כמותה, וכנסת ישראל תחזור להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה, דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה, שנא' שמש ומגן ה', ולכן עושין שמחות ורקודין בקידוש החודש בדוגמת שמחת נשואין (שם סעיף ב' ברמ"א).

**טעם ז': לתקן הקלקול במה שעוותו ישראל אז במעשה העגל, שהתירו להם עריות בפרהסיא, ולכן נהגו לברך בפרהסיא, ש"אסר לנו העריות ...".**  
(שו"ת יהודה יעלה ח"א או"ח סי' לח)

**טעם ח': לפרסם השמחה בחוצה דוקא, כמו שאומרים בברכת נישואין:**  
"ישמע בהרי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ...". (שו"ת יהודה יעלה שם)

**טעם ט': עיקר חופה היא יציאה מבית אביה לבית החתן הבעל או לרשותו. ואע"פ שגם חצר שלה סגי, מ"מ כמה פעמים נשארים ויושבים בבית אבי הכלה לאחר החתונה. לכן, חצר בית הכנסת שישנו לכל אחד ואחד חלק שותפות, נחשב כרשותו. ובזה יוצאים ידי שיטת הר"ן דכניסה לביתו או חצירו הוה עיקר החופה.** (שו"ת לבושי מרדכי ח"א אהע"ז סי' מח. ע"י ערוך השולחן סנה"ה סעיף ח)

**טעם י': אם יעמידוהו בבית, לפעמים יעמידוהו בבית שלה ואינו מועיל, וכן לפעמים ימצא לפניו בית דין שהבית היה מוחזק בו האיש או מי שיתן לו רשות להעמיד שם חופה, היה ביד הדר בו בגזל או בטעות. גם, כדי שלא לבייש מי שאין לו בית, כמו שאין החתן אומר הברכות, שלא לבייש מי שאינו יכול. משא"כ מקום שלפני פתח בית הכנסת הק' ידוע שהוא של רבים.** (עזר מקודש אהע"ז סנ"ה)

**טעם י"א: עכשיו חוק קבוע הוא בין הגוים לעשות החופות בבית התיפלה, וכל עיקר כוונת המתחדשים (ריפורם, קנסרביטיב ...) לעשותו בבית הכנסת, כדי להדמות להגויים, לכן הרי זה בכלל איסור תורה ו'בחוקותיהם לא תלכו".** (שו"ת יהודה יעלה שם. שו"ת דברי מלכאל ח"ה סי' רה. שו"ת מהר"ם שיק אהע"ז סי' פז)

**החופה - מעין 'ביתו' של אברהם אבינו:**

רמז טוב ויקר לביתו של אברהם אבינו ע"ה, שהיה פתוח לארבע רוחות העולם, ומזכיר שיקבלו עליהם, שיהי' ביתם פתוח לרווחה, לאהוב גמילות חסדים, ולשמוח בחלקו, ולא לחמוד לזולתו. (עזר מקודש אהע"ז סנ"ה)

**■ לבישת קיטל תחת החופה**

**טעם א':** בגד לבן הוא בגד מתים, וכתיב: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים", שיזכור יום המיתה, ולא ירדוף אחר תאות עוה"ז.

**טעם ב':** משום שמוחלים לו כל עונותיו כביום הכיפורים, שלובשים בו בגדי לבן, ע"ש שנאמר (ישעי' א, יח): "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו".

מנהג: כיון שכבר לכש קיטל ביוהכ"פ שלו, הוא יום חתונתו, אין ללבוש קיטל (אפילו אחר) ביוהכ"פ שבתוך שנה זו, ומתחיל בשנה שלאחרי'. (שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' כח. אוצר כל מנהגי ישורון עמ' 92. עדות לישראל עמ' נח. ספר המנהגים חב"ד. אנ"ק ח"ה ע' פז, ח"ו ע' קעב)

**טעם ג':** מלבוש לבן רומז על לבוש רוחני, כמ"ש "ולבושי' כתלג חיור", ובעת הנישואין הראשונים דאדם וחווה לפני החטא, היה להם לבוש ציפורן, שהיה לבוש רוחני. (שו"ת שם משמעון או"ח סי' א' ד"ה וקודם שנעתיק)

מנהג: השושבינים מלבישים לחתן את מלבושיו קודם החופה.

**טעם א':** כדי להזכירו יום המיתה, שאחרים מלבישים אותו, וישוב לה'. (יעב"ז)

**טעם ב':** כמלך הזה שעבדיו משמשים אותו, והוא סימן גדלות. (המטעמים סי' קל"ו)

מנהג: יש לובשים הקיטל תחת מלבוש העליון. (שו"ת נהרי אפרסמון יו"ד סי' כ"ב)

**טעם א':** כדי שיהי' בלי בליטה. (שערי הלכה ומנהג אבה"ע סל"ט)

**טעם ב':** חתן דינו כיו"ט, וביו"ט לובשים מלבושי יו"ט. (נטעי גבריאל בשם קובץ מסורה

ה"אמרי אמת" מנור, בעת שהלביש הקפוטא על הקיטל, אמר: "אש שחורה על גבי אש לבנה. כמו במתן תורה".

## ■ החתן הולך לחופה בכיס ריק, והכלה פושטת תכשיטי'

**טעם א':** כדי להזכיר לו יום המיתה ד"אין מלוין לו לאדם לא כסף ...".

(שלחן העזר ח"ב ע' קלו בשם ברכת אהרן)

**טעם ב':** בשעת היחוד הכלה פושטת תכשיטי', כמו כה"ג שנכנס לפני ולפנים בבגדי לבן, כי שם נכנס ליחוד. ובשאר עבודות נכנס בשמונה בגדים לקשט הכלה, ויכנסו הקשוטין לעורר אהבה בלב דודה, כדי שיתיחד עמה אח"כ, והיו לאחדים. (עבודת ישראל ליום כפור)

## ■ מתירים כל הקשרים שבבגדים לפני החופה

עניבה (טא"י), שרוך הנעל ...

**טעם:** חיישינן לכשפים, שמא נעשה כשוף בהקשר בכדי שלא יוכלו להזדווג לזה לזה, כמ"ש (דברים כד, 1): "לא יחבול רחיים ורכב", ובתרגום יונתן בן עוזיאל: "ולא יהוי גבר אסר חתנין וכליין בחרשין", פירוש, שלא יקשור אדם חתנים וכלות בכישוף. (נשמת חיים מר' מנשה בן ישראל מאמר ג' פי"ח. ע"י בחדרים פ"ה מצוה מ"ב מעשה נורא. ספר המנהגים חב"ד - בנוגע לחתן. אג"ק ח"ה ע' פז. שלחן העזר ח"ב, לא, ג (אות ב') - גם בנוגע לכלה)

## ■ שושבינין

**מקורות:** גמרא (ברכות סא, א. עירובין יח, ב): "ויביאה אל האדם", מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון (רש"י: משתדל בחופתו ובזיווגו). מדרש (בראשית רבה פ"ח, טו): מיכאל וגבריאל הם היו שושבינין של אדם הראשון. זהר (בראשית דף מט): ויביאה אל האדם, מהכא אוליפנא דבעאן אבא ואימא דכלה לאעלא ברשותא דחתן. תוספתא (כתובות

א,ד): ביהודה היו מעמידין שני שושבינין אחד משל בית חתן ואחד משל בית כלה. **רמ"א** (יו"ד סשצ"א ס"ג)... כדרך ארצינו, ששני אנשים מכניסין החתן תחת החופה.

**מנהג א':** אין קפידא מי שיהיו השושבינין (סתומת דברי התשב"ץ, מטה משה ורמ"א). נהגו להיות לכל חתן שושבינין זקנים חכמים (ארחות חיים, סוף הל' קידושין. ועי' מהר"ל).

**מנהג ב':** רק הורי החתן והכלה (סמך למנהג זה בזהר הנ"ל).

## שושבינות למעוברת

**מנהג א':** אין למנוע מעוברת מלהיות שושבין, שאינו דומה להזהירות בסנקדאות, דשם יש חשש שתפיל ח"ו, וזה לא שייך בשושבין. אבל, אם נראה לעין כל, אז כיון שהעולם מקפידין, יש חשש עין הרע, כשמתאספין בחופה, כיון שהוא מילתא דלא שכיחא, שלמא עינא חלילה, משא"כ כשהיא עודנה בחדשים הראשונים, שאין ניכר ונראה לאחרים, מותר. (שולחן העור. מנחת אלעזר בהסכמתו ל"ם וזכר הברית, ונדפס באות חיים ושלום, ע' שס"ג בהוספות)

**מנהג ב':** הרבה מונעים משושבינות מעוברת, כמו בסנקדאות. ויש לומר הטעם, דמספר האנשים והנשים צריכים להיות בשווה, איש ואשה או ב' אנשים וב' נשים. אבל הולד של המעוברת נחשבת למציאות נוספת, דהיינו שהעובר משנה מציאות אמו, שנחשבת יותר מאשה אחת. ולכן, בנוגע לכפרות צריכה להביא עוד תרנגול ותרנגולת עכור הולד. (שערי הלכה ומנהג יו"ד סי' צ"ח)

**מנהג ג':** כשא' אפשר לברר מנהג אבותיו, כיון שיש צער גדול לאם המעוברת שלא תהי' שושבינה בחתונה בנה או בתה וכיו"ב, וגם מילתא דתמי' רבתי, לכן תסוכב גם היא ובעלה עם החו"כ, ועוד זוג נוסף על הורי הכלה, וכלפי שמויא גליא מי מהם בנדר שושבינים מכוז. (שערי הלכה ומנהג יו"ד סי' צ"ח)

**טעם א':** החתן והכלה היו עד עכשיו זרים ורחוקים זה מזה, וקשה להם, מצד הבושה, לשנות את מעמדם לפתע, למצב של קירוב. לכן צריכים סיוע של השושבינין, שהם רעים לחתן ולכלה, כדי לתמוך ולחזק ולעודד אותם בקירוב זה לזה. (תורה אור פא,א)

**נפקא מינא:** לכן השושבינין צריכים להיות איש ואשה, וצריכים להיות זוג נשוי, שהרי לעודד את החתן מתאים איש שהוא נשוי, שכבר עבר את הנישואין, וכן השושבינה דכלה, אשה נשואה. (שערי הלכה ומנהג יו"ד סי' צ"ח)

**טעם ב':** חתן דומה למלך, מה מלך חייליו מקיפים אותו, אף חתן שושביניו מקיפים אותו. (תשב"ץ קטן סי' תס"ו. מטה משה)

**טעם ג':** כמו במתן תורה שהיו ב' שושבינין, כדאיתא בזהר (ח"ג כ"א): **משה שושבינא דמלכא, ואהרן שושבינא דמטרוניתא.**

"איש" - 'והוא ימשל בך'.

משה רבינו - שושבינו של החתן: מוליך את החתן למקום הכלה, דהיינו שממשיך אור א"ם ב"ה מלמעלה למטה. ונקרא משה, לא בלשון נפעל "נמשה", אלא בלשון מפעיל, "מן המים משיתיהו", אין מים אלא תורה, שגורם להמשיך למטה דבר שלמעלה משייכות לנבראים. והיינו לימוד התורה מתוך ביטול (תען לשוני אמרתך, כעונה אחרי הקורא). ולכן חיוב לימוד התורה הוא בתמידות, (משה לשון הוה), דכיון שממשיך מלמעלה, אין בזה הגבלות כלל. שנותן כח לכל גפש מישראל, לידע ולהרגיש כי ה' אין עוד מלבדו, ומסייעו לקדש עצמו בקירוב אחר קירוב, בקדושת המצות ואור התורה.

"אשה" - 'עושה רצון בעלה'.

אהרן הכהן - שושבינו של הכלה: מעלה את בני ישראל מלמטה למעלה. "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". הנשמה משיגה גודל עוצם מעלת רוממות כבודו של המלך, מלכו של עולם, ולכן הבושה שלה היא גדולה ביותר, וצריכה עזר וסעד מאהרן, שמוליך ומקרב ומגבי' את הכלה אל החתן, לעורר בנשמות ישראל רצון ותשוקה לעלות להקב"ה. וגם נותן בהם את הכח שיוכלו לעלות. "כלה" מלשון "כלה שארי ולבב", שיתעוררו באהבת ה'. והוה עבודת התפלה, שמממס ועולה עד שמגיע בק"ש לואהבת את ה' אלקיך. ומסייע למו שבא לטהר לבו בתשובה, שלא יפול עוד, ולא תממא, אלא יעלה בהתפעלות וצמאון. וכל זה לאחרי הקדמת: "אוהב שלום ורודף שלום", שמבטל את הגאוה והישות, שמדמה בנפשו שחבירו אינו בערכו כלל, ולכן א"א להיות ביחד בשלום ואחדות. וכן "ענני הכבוד" היו בזכותו, שהקיפו את כל ישראל בשוה, גילוי אחדות בין כל בני ישראל. (לקוטי תורה במדבר כ, ד. דרושי חתונה לאדמו"ר האמצעי ח"א ע"ק. תורת מנחם התשט"ז פ' ויק"פ. ספר הערכים ערך אהרן)

## ■ נרות ו"הבדלות" (אבוקות)

זורקין נרות דולקות, רמז למתן תורה, שנאמר "ויהי קולות וברקים".  
(תשב"ץ שם)

מנהג א': ממעם זה, המנהג שנושאין אבוקות נרות קליעות (שקורין הבדלות), משום דאבוקה מקטוף קטיפי אורו, כדאמרינן פ"ק דפסחים, והוא כעין הברקים. (לקוטי מהרי"ח)

מנהג ב': ב' השושבינים, כל אחד יש לו נר אחד בידו. (מטה משה)

טעם א': לאשה יש לה רנ"ב אברים, ולאיש רמ"ח (ברכות מה, א), ובדיבוק איש ואשה הם ת"ק, ב' פעמים נ"ר. (מטה משה)

טעם ב': ב' פעמים נ"ר בגי' "פרו ורבו", סימן שיהיו פרין ורבינן. (מטה משה)

טעם ג': איש ואשה זכו שכינה שרויה ביניהם, היינו שם י-ה, י' של איש, וה' של אשה. ואם ח"ו לא זכו, שם י-ה מסתלק מביניהם, ונשאר בהם אש, המחלוקת שדומה לאבוקה (סוטה ז).

## ■ החתן נכנס תחלה אל החופה, ואח"כ הכלה

טעם א': כמו בחופת אדם וחווה, דכתיב (בראשית ב, כב): "ויביאה אל האדם". ומבאר בזהר (בראשית דף מט, א), דמכאן למדים, שצריכים האב והאם של הכלה להכניסה ברשותו של החתן, שנאמר "את בתי נתתי ...". (אגרא דפריקא רמז סז)

יש להעיר מהמשך דברי זהר שם: "מכאן ואילך, בעלה ייתי לגבה דהא ביתא דילה הוא, דכתיב (בראשית כט): "ויבא אליה", "ויבא גם אל רחל" ... וכל ביתא דילה הוא, ויטול רשות מינה ...".

טעם ב': כמו בחופת הקב"ה ובני ישראל במתן תורה, דכתיב (יתרו יט, ז): "ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה". ופירש רש"י: "מגיד שהשכינה יצאה לקראתם, כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני בא (דברים לג, ב), ולא נאמר לסיני בא". דהיינו, שה' יצא כנגדם, מהר סיני אל

מחנה ישראל, שהרי "לקראת", פירושו כמ"ש בשפתי חכמים, "שהולכים זה כנגד זה". ובפרקי דר"א (פמ"א): ויצא משה למחנה, והיה מעורר אותם משנתם, אמר להם, עמדו משנתכם, כבר בא החתן ומבקש את הכלה להכניסה לחופה וממתין לה, כדי ליתן להם את התורה.

## ■ הכוונה בעת החופה

בעת החופה, מדמין החתן וכלה ל"יצירך בגן עדן מקדם", דהיינו להמצב שלפני חטא עץ הדעת, ועולם על מלואו, ולכן הוא עת רצון, להתפלל למילוי משאלות לבב כל אחד לטובה.

הקב"ה עשה חופה לאדם וחווה, שהוא המשכת אור מקיף על החתן וכלה. ומכח מקיף זה מצליחים ביחודם להוליד נשמות. וכל מה שיעסוק בעבודת ה' כל ימי חייו נמשך לו ממקיף בעת הזאת.

ולכן, צריך לקשר מחשבתו בה', לחשוב ביראת שמים, ושיזכה לבנים ראי-שמים, דור ישרים יבורך. (דרושי חתונה לאדמו"ר האמצעי ח"ב ע' תל וע' תשכח. לקוטי לוי יצחק אגרות עמ' רו)

בשעה שכירך רבינו את הברכות תחת החופה, גיל של רעדה וחרדה שררה בין כל הנאספים, וכאשר אמר "אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו", חזרנו בתשובה אמיתית, כמו בראש השנה בעת צעקו "ערוב עבדך למוזב" לפני תקיעת שופר. (יומן רא"ח אלטהויז על כ"ק אדמו"ר מהר"י"ץ מליובאוויטש, בנשואי חתנו כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו)

## ■ הכלה מקפת סביב החתן

טעם א': איתא ביבמות (סב,ב): "כל אדם שאין לו אשה שרוי ... בלא חומה דכתיב, נקבה תסובב גבר". ובמהרש"א (שם): "שאשתו משמרתו מן החטא ומלחמת יצה"ר, שהוא נקרא שונאך גו' כמ"ש אם רעב שונאך גו' כמו החומה שסובבת העיר ושומרת מן השונאים".



**טעם ב':** כמו בחלום יוסף, "והנה תסובנה אלומותיכם" ורק אחר כך "ותשחוינה לאלומתי". ומפרש רמב"ן, שהקיפו אותו כמלך, שמוקף בעבדים החונים סביב לו. **טעם הפנימי:** י"א שבטים צריכים לקבל השפעה מיוסף. ולכן תחלה צריכים לסובב אותו, ואח"כ מתייחדים ומקבלים את ההשפעה מיוסף. וכמו סיבוב הגלגלים והאופנים וחיות הקדש, שהן כמו עגולים, אופן בתוך האופן, שהם בטלים ומשתחווים באופן של עיגול הסובב כולו כאחד דוקא, בלי סדר והדרגה מראש לסוף. כמו כן, בתחלה נקבה תסובב גבר, בחופה קודם היחוד, ואח"כ מתייחדת עמו. (תורת חיים פ' וישב פט"ז. מובא בשער הכולל פל"ה סק"ה)

**טעם ג':** "דרכו של איש לחזור על האשה". לכן ההתחלה היא ע"י החתן, שבא לחופה תחלה, ועומד באמצע, וקובע הנקודה המרכזית של הבית. אחר כך, באה הכלה וסובבת את החתן, שבזה היא רושמת קו בשטח המקום, המפריד בין עולמם החדש לשאר העולם שמבחוץ. המקום שבפנים יהי' מיוחד להם, שבתוכו יבנו את ביתם החדש. לאחר כל הסיבובים, הכלה עומדת באמצע בצד החתן, שמכאן ואילך שניהם נמצאים במרכז הבית ופועלים בשווה. (תמצית מכתב הרבי שנדפס בסוף הקובץ)

**יסוד לטעם ג': מהרש"א שהובא בטעם א'.**

## ■ מנהג א' - ג' הקפות

**טעם א':** כנגד ג' פעמים שנאמר בתורה: "כי יקח איש אשה". דברים כב"ג. כד, א.

כד, ה. (תשב"ץ קטן סי' תס"ה. מטה משה)

**טעם ב':** כנגד ג' פעמים "וארשתיד" שאמר הנביא (והושע ב, כא-כב). (אוצר כל מנהגי

ישראל)

**טעם ג':** כנגד ג' דרכים שעל ידם האשה מתקדשת: כסף שטר וביאה

(קידושין ב, א). (אוצר כל מנהגי ישראל)

**טעם ד':** כנגד ג' דברים שהאיש מחויב לאשתו: שאר כסות ועונה (שמות

כא(י). (אוצר כל מנהגי ישרון)

**טעם ה': כנגד ג' התיבות "נקבה תסובב גבר".** (אגרת הטיול מאחי המהר"ל בקונטרס

המילואים ע' ריז)

**טעם ו': הארון היה מסובב בג' מחנות, שכינה לוי' וישראל. וכן היה סביב השכינה ג' מחיצות, חושך ענו וערפל. וכן ג' כריכות בתפילין באמצע, מפסוק "וארשתיד" ג' פעמים.** (שולחן העזר ס"ז סק"ח)

## ■ מנהג ב' - ז' הקפות

**טעם א': כנגד שבע החופות שעשה הקב"ה לאדם וחוה בגן עדן.** (כלילת חתנים

פ"ח אות ה'. מנהגי א"י עמ' שלד)

**טעם ב': "נקבה תסובב גבר", נ' של נקבה וג' של גבר, הם ג"ן. רמז לגן סדרים. וכיון דיש ס' מסכתות בש"ס, לכן מסבבין ז' פעמים, להשלים למנין ס' מסכתות, רמז להמבואר בגמרא (יבמות שם) דהשרוי בלא אשה שרוי בלא תורה.** (לקוטי מהרי"ח בשם תיקוני זהר תיקון י"ג)

**טעם ג': עיגול, אין לו ראש וסוף, ומסמל כח ה"אינסוף". בשבעת ימי בראשית, נברא כל העולם, ושבעת ימים אלו, חוזרים כל שבוע ושבוע בלי הפסק. כמו כן, החתן וכלה בונים עכשיו עולם חדש, והתחלת חיים חדשים, ע"י חיבור של ב' חצאי נשמה יחד (זהר ח"ג ז.ב.). הכלה שהיא "עקרת הבית", בכחה לפעול שלימות בבנין זה החדש, ולכן היא עושה ז' הקפות, שהם ז' מחזורים של אינסוף, כדי שיהי' "בנין עדי עד", בכל יום ראשון, ובכל יום שני ... (תמצית מכתב הרבי שנדפס בסוף הקובץ)**

**טעם ד': כנגד ז' פעמים "כלה" המוזכר בשיר השירים.** (שו"ת שארית יעקב סי' י"ח)

**טעם ה': להורות שהנישואין הוא לשם הקב"ה אשר הוא שוכן בשבעה**

**רקיעים** (חגיגה יב.ב.). (שו"ת שארית יעקב סי' י"ח)

**מעמד החופה: דומה לתקיעת שופר בר"ה, וכניסת כה"ג לקדה"ק ביוהכ"פ**

הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב היה מונה ז' ההקפות, כמו שמונים ז' ההזאות בעבודת יום הכיפורים. בהקפה ראשונה: אחת, אחת ואחת. בהקפה שניה: אחת ושתיים. וכן הלאה. וביאר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא, ע"פ המבואר בראש השנה (כו.א.) דכמו שאין הכה"ג לובש בגדי זהב, כשנכנס בפנים, דאין קטיגור נעשה סניגור, כך אין תוקעים בשופר של פרה, שמזכיר חטא העגל, דכיון דלזכרון קאתי, דומה לעבודת פנים. כמו כן בשעת החופה, שהאבות באים מעולם העליון ומתעורר זכותם, דהוה כלפנים, ולכן מונים אז כמו בעת ההזאות בפנים. (כחתן יכהן פאר)

## ■ **הציבור עומד בשעת החופה עד גמר שבע הברכות**

תיקוני זהר (תיקון י'): והא איגון בחופה, צריכין עמא קרישא למיקם בעמידה קדם חתן וכלה עם החזן, לברכה לזן בשבע ברכאן, ולקדשא החתן לכלה בקדמיותא בקדושין.

**טעם א':** כיון דברכת חתנים צריכה עשרה, דינה כמו כל דבר שבקדושה, שצריכים לעמוד. (שו"ת דרכי נועם חאו"ח ס"ס ג. ע"י שו"ת יביע אומר ח"ו אה"ע ס"ח)

**טעם ב':** עומדים בשעת ברכת חתנים שהם ז' ברכות, לכבוד החתן והכלה שהם עומדים, והחתן דומה למלך. (כנה"ג אה"ע ס"ח סב)

**טעם ג':** משום שבברכה השביעית יש ברכה לעם ישראל: "מהרה ה' אלקינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים..." , לכן עומדים המתברכים, כדאי' בסוטה (לח,א): "כה תברכו", בעמידה. ודוקא פעם אחת בחופה, אבל בסעודה לא, שלא להטריח את המסובין. (ערוך לחם לריק"ש ס"ח סא)

יש להמליץ בעד אלו שנוהגין לישב בשעת החופה, דהחופה של ד' קונדיסין הוא כמו בית החתן מכח גוד אחית, והוי כרשות בפני עצמו, ודומה לס"ת שמונחת בהארון שא"צ לעמוד בשעה שפותחין הארון, וכן בעת קריאת התורה, שהשלחן גבוה עשרה והוי רשות בפ"ע. הכא נמי, אלו שהם מחוץ להחופה אין צריכין לעמוד, ואלו שהם תחת החופה בודאי יש להם לעמוד. (שערים המצויינים בהלכה ס"י קמו קו"א סקי"ג)

## ■ טבעת דוקא

ועל האצבע דוקא, ולא רק לתת בידה.

יהודה קידש את תמר בטבעת, כמ"ש "חותמך". (פ' וישב רבותינו בעל התוספות. תוספות הדר זקנים. מושב זקנים)

**טעם א':** הטבעת בידה תמיד למזכרת שהיא קנויה לבעלה ... (חינוך מצוה תקנב). ועל ידי הטבעת שהאשה תענוד, ידעו הכל שהיא נשואה ולא עוד פנויה. (נחלת שבעה סי' יב). ובעבור החביבות של דבר קידושין, שלא יזיז מידי הכלה, ואילו דבר אחר קשה לאחוזו תמיד בידה. (אוצר כל מנהגי ישרון)

**טעם ב':** כאשר חפץ איש להפקיד את רעהו על דבר מה, הסיר את טבעתו ונתנה על יד רעהו. כן עשה פרעה ליוסף, ואחשוורוש להמן. וכן האיש פוקד האשה על כל אשר לו, ועושה אותה גברת הבית. (אוצר כל מנהגי ישרון)

**טעם ג':** טבעת הוא דבר המחבר ב' דברים כאחת. כמו בקרשי המשכן, לכל ב' קרשים היה טבעת מלמעלה לחברים יחד. וכן טבעת החושן והאפוד. כמו כן ע"י קידושין אלו, יהיה חיבור איש ואשה. (לקוטי מהרי"ח)

**טעם ד':** בשלשלת יש הרבה טבעות משולבות זה בתוך זה, וידוע כי כל הדורות הנמשכים זה אחר זה, כל דור הוא כמו טבעת הקבוע בהשלשלת, זה נולד מזה וזה מזה. ולכן נקרא "שלשלת היוחסין". ולכן מקדש אותה בטבעת, לרמז לה, שתזכה להבנות ממנו, ותלד בנים ובני בנים, ולא יופסק השלשלת ח"ו. (ספר המטעמים אות לא)

**טעם ה':** ישראל מקושרים בהקב"ה ע"י התורה, והתורה אין לה התחלה ואין לה סוף, כי נעוץ סופה בתחלתה ותחלתה בסופה, כמו הטבעת שאין לה התחלה וסוף, והוא הטבעת הכרוכה על האצבע מרצועות התפילין בשעה שאומרים "וארשתוך לי ...", שהוא הטבעת של הקידושין. וידוע, שאיש ואשה שזכו שכינה שרוי' ביניהם, ופירוש ש"זכו", שמקיימין התורה והמצות. וזהו הרמז בטבעת, שע"י הטבעת סוד התורה, יהיו מקושרים זה בזה ושניהם יהיו מקושרים בהקב"ה. (ספר המטעמים אות קלה)

**טעם ו':** נתינת הקידושין צריכה להיות באופן שהדבר כולו שייך לאשה,

ולא ישאר לאיש כלום בחפץ זה. והרי, כל מה שהבעל נותן לאשה, עדיין יש לבעל הפירות, כדין נכסי מלוג, ואם כן לא יצא הכסף מידו לגמרי, ולא הוה קידושין. אלא, בימי הש"ס והרמב"ם, היה הפסק זמן של י"ב חודש בין הקידושין לנישואין, (י"ב חודש שנותנים לבתולה לפרנס את עצמה ... כתובות נז,א. רמב"ם הל' אישות פ"י ה"ז. שו"ע אה"ע רסנ"ו). וכיון שבמשך זמן זה משתמשת בהחפץ, היא קונה אותה ומתקדשת בה, ואין לבעל בו כלום, כיון שרק בעת הנישואין זוכה בפירות, ולא לפני כן. אבל בימינו, שהקידושין הם בסמיכות לנישואין, דמקדשין תחת החופה, יש לבעל את הפירות מיד. ולכן מקדשין בטבעת, שיהיה לבוש עבורה, שהרי בזה לא שייך ענין של פירות, כיון שאין הבעל יכול להשתמש בזה, מצד ב' טעמים: א. טבעת יכולה להיות על אצבע של אדם אחד בלבד. ב. אפילו בזמן שהאשה מסירה הטבעת מאצבעה, הבעל אינו יכול לעודנה משום "לא ילבש גבר שמלת אשה". (צפנת פענח על הרמב"ם ריש הל' אישות. שערי הלכה ומנהג אבן העזר סימן מ')

**טעם ז':** אע"פ שבמשנה תנן בדינר ובפרוטה, היינו מפני שהיו ממתניין י"ב חודש עד הנישואים, ושייך בזה הנאת פירות עד הנישואין. אבל כשהקידושין והחופה כאחד, כיון שהבעל אוכל פירות בשעת נישואין, אם מקדש במטבע אין הפירות שבין אירוסין לנישואין שוה פרוטה. אבל אם מקדשה בטבעת, בההיא הנאה דקא מתקשטא בי' גמרא ומקנה נפשה. (שער הכלול פרק לה סק"ג בשם המקנה ס"ג סעיף א')

**טעם ח':** כתיב (ישעי"ט, ט): "למרבה המשרה, ולשלום אין קץ", מ"ם סתימאה, "למרבה בגימטריא עז"ר או זר"ע, "המשרה בגימטריא תקו", עם האותיות והמלה, והצורה של הטבעת הוא מ"ם סתימאה. (תיקוני זהר ריש תיקון ה'. מצויין ברמ"א ס"ב כ"ז סעיף א')

תוספת ביאור: מ"ם סתומה רומז על משיח וגאולה העתידה, כי "אדם" ר"ת אדם, דוד, משיח, נמצא כי משיח נרמז במ"ם סתומה של אדם הראשון. וגם מרמז על הקץ שהוא סתום בזמן הגלות. וכן מציינו להיפך, דכתיב בנחמ" (א, ב): "בחומות ירושלים אשר הם פרוצים", מ"ם פתוחה בסוף התיבה, לרמז על זמן הגלות, שהחומות של ירושלים פתוחים, ויש יניקה לחיצונים. ובי פסוקים אלו באים לרמז, שכאשר יפתחו חומות ירושלים שהם פרוצים בזמן הגלות (מי יתהפך לם), אזי תפתח "המשרה" (ם יתהפך לם). דפירושו "שררה" ומלוכה, שלא תפסק עוד מלכות ישראל, אלא "שלום אין קץ", דהיינו

בלי קצבה. (רד"ק על ישעי' שם. רבינו בחיי ריש פ' ויחי. מגלה עמוקות אופן ק"פ. ספר הערכים אות טו)

**טעם ט':** שם י-ה-ו-ה. טבעת בצורת י'. אצבע הכלה דומה לו'. וב' עדים כנגד ה' ה'. (וכן יד האישי ויד האשה (ה' אצבעות ליד) כנגד ה', ה'). ולאחרי ששם על האצבע - ו', הרי הטבעת מוסיף עוד א', סך הכל ז', ולכן צריך לברך ז' ברכות שקיבלה הכלה באותה שעה. (תיקוני זהר תיקון י'. מצויין ברמ"א ס' כ"ז סעיף א')

**טעם י':** בקידושין נמשך אליה רוחו של בעל בבחינת אור מקיף, ואח"כ בא אליה ביאה גמורה ונותן בה רוח שלו בסוד אור פנימי. ואין הרוח פנימי נכנס בה עד שיכנס אור המקיף. והטבעת שהיא מקפת על האצבע מרמז לאור המקיף. (בן איש חי פ' שופטים סעיף ח' בשם טעמי המצות לארז"ל פ' כי תצא)

**טעם י"א:** במתן תורה, היה רק אירוסין, ואף שהיה גילוי בפנים בפנים, היה רק בחיצוניות, דהיינו רק בנוגע איסור והיתר. אבל פנימיות התורה, דהיינו הענג האלקי שבתורה, לא נתגלה אז עדיין, ונשאר מקיף מלמעלה, כמו טבעת הקידושין שהוא עגול ומקיף על גבי היד. אבל לעתיד יהי' הנישואין, שיבא האור בפנימיות, דהיינו גילוי הפנימיות והענג העליון שבתורה. (תורה אור מד, ב)

**רמז:** הזיווג צריך להיות באופן שלא יהי' בזה אחיזה לטומאת וקליפת לילי"ת, שהיא בגימטריא ת"פ. ולכן מקדשין בטבע"ת שגימטריא שלו תפ"א, שהוא אחד יותר מלילי"ת. (שו"ת פרי השדה ח"א סצ"ג)

## ■ נוסח הקידושין

"הרי את ...". מתחיל בה', כנגד חמשה חומשי תורה. (תשב"ץ שם)

ל"ב תיבות ב"הרי את ...".

רמז א': אותיות לב. החתן מוסר הלב שלו להכלה.

רמז ב': כנגד ל"ב פעמים שנזכר שם אלקי"ם בפרשת מעשה בראשית.

רמז ג': כנגד סיום והתחלת התורה ל' ב'. רמז לנישואי ישראל להקב"ה

ע"י התורה.

**משל:** בחתונה, יש הרבה עבודה וטרחה והכנה. ותכלית הכל הוא תיבת "לי" שאומר החתן לכלה, שהרב המסדר קידושין יכול להקרות לחתן כל התיבות: "הרי את מקודשת..." , חוץ מתיבת לי, שאומר החתן בלבד, ואם אין החתן אומר תיבת לי, שוא עמלו וטרחו שהוא לריק.

**נמשל:** כל עניני האדם, מהתחלה עד סופו הוא כדי שיזכה לידבק בו ית', כמ"ש "ובו תדבק", וזהו תיבת "לי". ולכן אמרו בעירובין (נד,א): "האי עלמא כבי הילולא דמיא". שעבודתנו בעולם הזה דומה לשמחת נישואין. (טעמי המנהגים אות תתקמו

בשם צפנת פענח)

**קשיא:** למה לא תיקנו לברך, "אשר קדשנו במצותיו וציונו לקדש את האשה", כמו בשאר מצוות?

תירוץ: הקידושין והנישואין הם הקדמה והכנה בלבד להעיקר והתכלית הבאים מאוחר יותר, דהיינו קיום מצות פרו ורבו. (רא"ש כתובות פ"א ס"ב. עיי מטה משה באריכות)

## ■ ישיים הטבעת על 'אצבע' 'הימנית' הסמוך לאגודל

**טעם א':** כשמראים על איזה דבר, כל האצבעות מכונסין תוך היד, אבל האצבע השניה לאגודל מופשטת וארוכה להראות. לכן מקדשין בה כי היא

**נראה לעין יותר.** והיד ימין יותר **עסקנית.** (נחלת שבעה ס"ב. אוצר כל מנהגי ישרון)

**טעם ב':** כשהחתן פושט ידו לקדש, פוגע בתחלה בה' אצבעות דיד שמאלה, כפי המנהג שהכלה עומדת לימינו. ואח"כ פוגע באצבע האגודל דימין הכלה, והוא אצבע השישית. ואחר כך אצבע הסמוכה לאגודל, שהוא אצבע

**השביעית.** לכך נותן הטבעת על אצבע זו. (לקוטי מהר"ח)

**רמז:** במזמור (תהלים יט) "השמים מספרים", שנזכר בו "והוא כחתן יוצא מחופתו", כשתתחיל למנות התיבות באצבעות ירך מפסוק "תורת ה' תמימה...", בכל פעם יבא תיבת שמו ית' **באצבע.** ולבסוף 'הנחמדים מזהב', תיבת "מזהב" נופלת על האצבע. לרמזו דהוי מקודש דכבר קדשוהו ה' ליתן בו

טבעת זהב של קידושין. (חופת חתנים. מובא בטעמי המנהגים)

## ■ כתובה

"ב \_\_\_\_ בשבת ....". מתחיל בב'.

רמז: התורה מתחלת בב', וגם ברכה. "השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה ובלא ברכה", ועכשיו יזכה לברכה, ויזכה לתורה שמתחלת בב'. (תשב"ץ שם. שו"ת שארית יעקב סי' י"ח)

למה נקרא כתובה ולא כתב? איש ואשה שכינה שרוי ביניהם, י' באיש, ה' באשה, ועדיין חסר השלמת השם הקדוש. לכן הוסיפו ו' ה' בשם כתובה. (דבש השדה)

## ■ שבע ברכות

צריך מניין. כנגד עשרת הדברות. (תשב"ץ שם)

יש בשבע ברכות י"ד אזכרות:

כנגד י"ד אזכרות שבע עשרת הדברות. (תשב"ץ שם)

יש בשבע ברכות ק"כ תיבות:

כנגד ק"כ יום מן מתן תורה עד יום הכיפורים. (מושב זקנים שם)

ז' ברכות.

רמז א': כנגד ז' חופות שעשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן. (כלבו)

רמז ב': כנגד ז' ימי בראשית אשר העולם נברא בהם, כי סבת הזווג הוא עיקר יצירת העולם התחתון, שלא נברא אלא לפרוי' ורבי'. ולכן יש גם 'שבעת ימי המשתה'. (מטה משה)



**רמז ג': כנגד ז' קולות שהיו במתן תורה, כמ"ש (תהלים כט): "הבו לה' ... קול ה' על המים ...".** (תשב"ץ שם)

**רמז ד': כל אחת מהברכות רומזת על אחת מז' דברים טובים המנויים ביבמות (ב,סב): "כל אדם שאין לו אשה, שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה ... בלא תורה, בלא חומה, בלא שלום ... אינו אדם".** (ואע"פ שבמדרש חשיב עוד דברים, מ"מ גם בטור אהע"ז ריש סימן א' חשיב רק ז' אלו לבד).  
(נחלת שבעה סי"ב מחודשים סק"ה)

## ■ מטעימים החתן והכלה מהיין

**טעם: מקיימים המצוה הראשונה שבתורה, והם עכשיו כתינוק הנימול בלא חטא, שמטעימים אותו מהכוס.** (אוצר כל מנהגי ישרון)

## ■ שבירת הכוס

**כוס. ישבור כוס שלם, ואין משום בל תשחית, כיון שעושיין לרמזו ומוסר למען יתנו לב.** (פמ"ג משב"ז או"ח סתק"ס סק"ד)  
**לשתות היין מקודם: משום בל תשחית.** (שו"ת מהר"ם מינץ שם. המקנה קו"א סס"ה)  
**איזה כוס?**

**מנהג א': מביאים ב' כוסות, א' לברכת אירוסין, וא' לברכת נישואין.**

ובמנהג זה גופא ב' אופנים:

**א.** אין שוברים כוס נישואין, כיון שבאה לגמור הזווג, ושכירה מורה ח"ו על שבירת הענין. אלא, שוברים כוס אירוסין. או מיד לאחר ברכת אירוסין (כדי שלא יטעו לברך ברכת נישואין על אותו כוס, כדעת המחבר ס"ב), או לאחר ז' ברכות. (מהר"ל הל' נישואין. שו"ת מהר"ם מינץ סי' קט. פמ"ג או"ח סתק"ס משב"ז סק"ד בשו"ת רמ"א. לקוטי מהר"ח)  
**ב.** שוברים זכוכית אחר או כוס אחרת. (פמ"ג שם)

**מנהג ב': מביאים ב' כוסות, ושוברים שניהם.** (כנה"ג אבהע"ז סס"ד. עקרי הד"ט סכ"ז אות טז)

**מנהג ג': מביאים כוס אחד לאירוסין ולנישואין. ושוברים כוס אחרת** (לקוטי מהר"ח)

**מנהג ד': מביאים כוס אחד לאירוסין ולנישואין. ושוברים אותו הכוס.** (ספר

האורה לרש"י. מחזור ויטרי ס' תע"א)

### אופן השבירה.

**מנהג א': זורק את הכוס בכותל ושוברו.** (מחזור ויטרי ס' תעא. רוקח ס' שג וס' שנה. שו"ת

מהר"ם מינץ שם. מהר"ל)

**מנהג ב': ידרוס עליו ברגליו.** (שו"ת מהר"ם מינץ שם, שולחן העזר ס"ח אות כ"ד)

### למה שוברו ברגל ימין דוקא?

ע"פ המבואר דמעמידין הכלה לימין החתן, על שם הכתוב (תהלים מה): "נצבה שגל לימינך" (סופי תיבות כל"ה). אכן האריז"ל כתב דזה היה לפני החורבן, אבל אחר החורבן, יש להעמיד החתן בימין הכלה, על שם הכתוב: "השיב אחור ימינו". ואעפ"כ המנהג להעמידם כמו קודם החורבן. וכיון ששבירת הכוס היא זכר לחורבן, לכן שוברו בימין, לרמז, כי ימינו אינו על מקומו. (שולחן העזר שם)

**המקור בגמרא** (ברכות ל, ב): "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה", מאי וגילו

ברעדה, אמר רב אדא בר מתנא אמר רבה, במקום גילה שם תהא רעדה ... מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה, חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא, אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו ואעציבו. רב אשי עבד הלולא לבריה, חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא, אייתי כסא דזוגיתא חירותא ותבר קמייהו ואעציבו ... אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה ...

### טעם א' - זכר לשבירת הלוחות:

במתן תורה היה קידושין, וראוי היה לנישואין, ובחטא עגל ושבירת הלוחות ואחר חורבן בית ראשון ושני דנתבטלו הקידושין לגמרי ח"ו ואין בנו השראת שכנתו ביחוד עלינו בגלות המר רק השפע יורד כו'. ולע"ל יחזור הקב"ה ויקדש קידושין מחדש, כדכתיב וארשתיד לי בצדק כו' אלמא יהיה קידושין חדשים ונישואין וכדכתיב הנני עושה חדשה ויברא ה' לנו לב חדש וטהור. ואנו מרמזים בזה שלוקחין כוס חרס לברכת אירוסין, ולוקחין לברכת נישואין כוס אחר כסף או זכוכית, ולאחר כל ד' ברכות שוברין הכוס חרס, כי הקידושין ראשונים נתבטלו לגמרי ואין תקנה, כמה שכתוב, בני ציון היקרים איכה נחשבו לנבלי חרש. אבל קידושין שניים יהיו קיימים עם נישואין, וזכוכית תוכו כברו, שלא ימשול בנו היצר הרע כלל, כדכתיב, אעביר מהארץ, ולכן אין שוברין כוס ברכת

נישואין, שזה יהיה קיים, רק כוס חרם שוברין. (פמ"ג משב"ז או"ח סתק"ם סק"ד)

בכל המקומות שחטאו ישראל במדבר, רובם היו בעת מעלתם הגדולה ... וזהו כוונת מאמר רז"ל: "ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא", דמי שעולה לגדולה, מתגרה בו השטן ועולה ומקטרג ... ולכן תיקנו לשבור הכוס בשעת החופה, כדי לתת למדת הדין חלקו, ועל ידי כן "ועולתה קפצה פיה". וכן היה במתן תורה, שהיו ישראל להקב"ה ככלה לחתן. קטרג השטן בנתינת הלחות, שהיה ירא שיתבטל מציאותו, שהשטן הוא המות, ושלטה עין הרע שלו בהסתת העגל, ואז נשתברו הלחות. (של"ה פרשת שופטים ע' פה. רבינו בחיי בספר שלחן

של ארבע דף קבא)

השטן מקטרג בשעה שיש שמחה יתירה באכילה ושתיה, ועושה רושם ח"ו, ע"כ ימנע מזה דאפשר. (מעדני יו"ט מס' ברכות פרק הוראה סימן ד' אות ש'. פרי מגדים סי' תק"ם א"א סק"א).

**רמזים:**

"כוס" בנימטריא שם "אלקים", מדת הדין.

כתיב (תהלים סה. א): "פלג אלקים מלא מים". כי המתקת הדינים ששורשם משם אלקים הוא ע"י "פלג אלקים", שמחלקים שם אלקים שבנימטריא פ"ו לשנים, ואז יעלה מספרו מ"ג, בנימטריא טוב הוי"ה, שהוא מדת הרחמים, ויהי "מלא מים", שיתמלא העולם בשפע של חסד הנקרא מים. (אמרי יוסף, פרשת פנחס)

**רמז:** לכן שבר כוס שווה ד' מאות זוז, שהוא גימטריא "עין רע", לבטל קטרוגו של שטן.

שוברין כוס של זכויות, שגם הלוחות היו של סנפירינון. (ים של שלמה, כתובות

פ"א סי' י"ז)

**טעם ב' - 'למעט השמחה' שלא יבא לידי הוללות:**

**רבינו יונה** (ברכות שם): טעם הדבר, כדי שלא ימשך מתוך השמחה לתענוגי העולם וישכח עניני הבורא, על כן צריך לערבב זה עם זה, כדי שיהיה על קו הממוצע. ופשטיה דקרא כך הוא, שאע"פ שאצל בשר ודם, היראה והשמחה

הם דבר והפכו, שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג, אבל הקב"ה איננו כן, אדרבה, כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו, ישמח ויגיל באותה יראה מפני שבאמצעותה מתעורר לקיים המצות ... יש מפרשים, שטעם הדבר מפני חורבן ביהמ"ק, אבל שלא בשעת החורבן מותר, ואין זה נכון, דא"כ לא היה לו לומר בעוה"ז, אלא משחרב ביהמ"ק אסור לאדם ...

**שיטה מקובצת** (ברכות שם): אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה. אין הטעם שאסור משום אבילות החורבן, אלא משום שלא יתגבר יצרו עליו מתוך השחוק, אבל לימות המשיח דליכא יצר הרע ליכא למיחש.

**טעם ג' - 'למעט השמחה' משום חורבן הבית:**

"במקום גילה שם תהא רעדה", ... זה המקרא אמר דוד קודם הבית, כ"ש לאחר החורבן שנחרב ונערבה כל שמחה שלא תהא שלמה, כדי שזנוכר החורבן בראש כל שמחתינו, דכתיב (תהלים קל"ז, ו): אם לא אעלך על ראש שמחתי, וכתוב (ישעי' ס"ו, ב): שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. (רבינו אפרים מבונא. הובא בערוגת הבושם ח"ד ע' 44)

**מאירי** (ברכות שם): אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, רצונו לומר, עד שיבא זמן המשיח. רמז לדבר: "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

שמחה שאינו של מצוה, ודאי אסור, אפילו שלא בזמן הגלות למלא פיו שחוק. אבל בשמחה של מצוה, היה היתר בזמן שב"ה קיים, כגון שמחת בית השואבה ושמחת דוד שהיה מוכרך בכל עוז. ובזמן הגלות ערבה כל שמחה. ואפילו בשמחה של מצוה, כגון בחתונה או פורים, מ"מ לא ימלא פיו שחוק. (ט"ז סוף סי' תק"ם)

**טעם ד' - 'זכר' לחורבן:**

צריך לזכור בכל שמחותי אבילות ירושלים, כמ"ש "אם אשכתך ירושלים ... אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי ...". (מאירי תענית ל"ב. כל בו סי' ס"ב הל' תשעה באב. ארחות חיים. מהרי"ט בצפנת פענח. רמ"א סי' תק"ס סעיף ב'. שערי תשובה שם)

**למה זכוכית דוקא?**

**תוספות** (שם ד"ה אייתי כסא דזוגינא חיורתא): "מכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין".

**קשיא:** בשלמא הסיפור שבגמרא, שברו כוס יקר, ששוה ד' מאות זוזי, או כסא דזוגיתא חיוורתא, בכדי שלא יבאו בשמחת נישואין לידי הוללות, אלא ישארו בכובד ראש ויראת ה'. אבל איך באים לעצבות במנהגנו עכשיו, ששוברים כוס פשוטה של זכוכית?

**תירוץ:** ראבי"ה (מסכת ברכות ס"ו צא) מוסיף: "ונוהגים לשבר זכוכית בבית החתונה ... ונהגו כולם בשוה כדי שלא לבייש מי שאין לו". דהיינו, שאין מחלקים בין עשיר לעני, אלא לוקחים כוס פשוטה אע"פ שגורמת עצבות רק לעני שבעניים.

לפי טעם ד', שאינו למעט השמחה, אלא לעשות זכר לחורבן, מובן בפשטות שיוצאים בשבירת כוס זכוכית פשוטה, כיון שהוא רק משום זכר.  
(מנהג אבותינו בידנו ע' רסז)

בשעת מ"ת נשתדך הקב"ה עם עמו ישראל, ונתן להם את המזן, שנתחייב החתן לפרנס את כלתו. ולכן נצטווה אהרן, שהוא היה השושבין מצד הכלה, להניח צנצנת מן למשמרת לדורות, להעיד על התחייבות החתן לכלה. ולכן שוברים "צנצנת" תחת החופה, זכר לחורבן שחסר לנו הפרנסה מידו הפתוחה. (אגרא דכלה פ' בשלח)

### **טעם ה' - בטחון רק בה':**

כתיב (עקב י"א): "ואת כל היקום אשר ברגליהם", ופרש"י, זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו. וכיון שהרגל רומז על הממון, והאשה אפשר שמעתה סומכת רק על בעלה, בברכת ביתה צמרה ופשתה, לכן מראה לה, כי תמיכה על רגלו הונו ורכושו, הם ככלי זכוכית הנוחים לשבור. (שולחן העור שם)

### **טעם ו' - סימן ברכה:**

מנהג אשכנז ששוברים הכוס של ברכת אירוסין עם היין שבתוכו, לפי דמי שאין לו אשה שרוי בלא ברכה, וגם כל בית שאין נשפך יין כמים אין בו סימן ברכה, לכן מיד שנשוא אשה שופך גם יין שיהא לסימן טוב בביתו ויהיה ברכה מכל צד, הן מצד שאינו חסר אשה, והן מצד ששופך יין. (שו"ת מהר"ם מינץ שם. נחלת שבעה ס"י י"ב)

**משל:** כלי זכוכית, יש להם תקנה ע"י שיתכם ויעשה מהם כלים שנית (ע"ז עה,ב). וגם נטהרים מטומאתן הראשונה.

**נמשל א':** האדם, יש לו תקנה בתשובה כשנשבר ע"י פשעיו, כמ"ש "לב נשבר ונדכה" (פרשת דרכים סוף דרוש כ"ה. צל"ח ברכות שם). וזה שייך לחתן וכלה שמוחלים להם כל עונותיהם.

**נמשל ב':** האדם, יש תקוה לאחרינו, שגם לאחר שישוב העפר אל הארץ כשהיה, עתיד לקום בתחיים המתים.  
**רמז:** "החתן הכלה" גימטריא "כלי זכוכית".

## ■ לובשים טלית גדול רק אחרי נישואין

ומנהג שהכלה (או צד הכלה) שולח להחתן טלית במתנה.

**טעם א':** בפרשת ציצית כתיב: "וראיתם ... ולא תתורו ...". וראה הסיפור בגמרא מנחות (מד,א): "מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית, שמע שיש זונה ... באו ד' ציציותיו ...", ולכן ביום שנכנס לחופה עם בת זוגו שולחת לו טלית ורומזת לו "הרי שלך לפניך", חלקק הניתן לך מה'. (אג"ק ח"ד ע' קנו. אור המאיר דרוש לטוכות)

**טעם ב':** ענין העיטוף מורה על אור מקיף הכולל בחינת יחידה, והאור ההוא בא מן שמחה של מצוה, והשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה. (בני יששכר חדש תשרי מאמר י"ג אות ב')

**טעם ג':** ענין החתונה כפשוטו הוא גילוי כח האין סוף בגשמיות, שמאיש אחד יוכל להיות כמה דורות. וכח זה היא למעלה מהשתלשלות, באופן של מקיף. ולכן לא מספיק טלית קטן שאינו מקיף את כל הגוף, אלא צריך טלית גדול שמקיף את כל הגוף, ומתעטפים בו (בשעת לבישתו על כל פנים, ובפרט לדעת הגאונים (טור וב"י אור"ח ריש סי' ח') שמצות ציצית היא בעטיפה דוקא, וצ"ל מעוטף בטליתו במשך כל התפילה). (תורת מנחם חלק ט"ז ה'תשט"ז שמחת תורה)

**טעם ד':** שגור בפי כל עם, מי שרוצה שאשתו תאריך ימים יכפיל הטלית במוצאי שבת. יש לומר, שבא ממקור מנהג הדומה לזה, שהספרדים נוהגין שאין לובשין טלית עד אחר נשואין, ונתנו רמז דכתיב: "לחם לאכול ובגד ללבוש", לחם זו אשה, ואח"כ בגד ללבוש. ולי נראה מקור למנהג ספרדים שבאו מבבל, קדושין (כ"ט, ב). אמר שמואל נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה, ור"י דרש להיפוך. וכתב בערך מילין, שמואל הי' בבבל ואז היה שם הפרנסה מצויה ולכן רצה לתקן שישאו נשים מיד אחר ח"י שנים שיעסקו בתורה ובקדושה, אך ר"י שדר בא"י ושם הי' אז הפרנסה קשה מעול הגלות ולא הי' אפשר לפרנס, ולכן אמר מתחלה ילמדו תורה ולא ימתינו על הנשואין כי קשה לזווג משום שקשים מזונותיו, ומזה בא המנהג שהאשה מביאה טלית לחתן, יען שלא הניחו בבבל שיניח טלית קודם נשואין, כדי להראות שבלי אשה אינו בכלל איש, ולכן יען שהאשה מביאה הטלית, מזה בא ההקפדה שישמור הטלית, לומר בזה, שאינו מצפה לטלית אחר שתביא לו אשה אחרת ח"ו. (תולדות מנחם מהרב קארצאג פי' על ספר המנהגים ח"ג אות כ"א)

**טעם ה':** קודם חטא עץ הדעת, היה הגוף רוחני, ומלבושו ציפורן, ולא היה צריך לשום מלבוש חיצוני. כיון שחטא, נתפשט ממנו הציפורן, ונעשה הגוף מגושם והוצרך ללבושים, כמ"ש: "וידעו כי עירומים הם". ומזה נצמחה מצות ציצית לתקן הפגם והקלקול. כמו שמביא בילקוט ראובני בשם מדרש, עה"פ "ויתפרו עלי תאנה", שהקב"ה הלביש לאדם הראשון ציצית. וכיון שמצות ציצית נולדה מחמת חברת האשה עם בעלה. ולכן הכלה מביאה טלית לבעלה, לתקן מה שקלקלה חוה. (שו"ת שם משמעון אר"ח סי' א' ד"ה וקודם שנעתיק)

**באופן אחר קצת:** כיון שהאשה גרמה שיצטרך ללבוש, לכן מתקנת זה בטלית של מצוה. (שו"ת אוריין תליתאי סי' נב. ישועות מלכו (קוטנא) ליקוטים)

**רמז:** כתיב "גדילים תעשה לך", וסמין ליה "כי יקח איש אשה חדשה". (תשב"ץ קטן סי' תס"ד. מנהגי מהרי"ל בהלכות נישואין, ומובא בבאר היטב סו"ס סי'. ילקוט מעם לועז דברים כב, יג)

**קשיא:** אם כן, עד החתונה, לא היו צריכים ללבוש אפילו טלית קטן?

**תירוץ:** מצינו בשעטנז ב' לאווין, וכנגד זה ב' מצוות.

**לאו א' - דרך לבישה:** "לא תלבש שעטנז" (דברים כב, יא). וכנגד זה "טלית קטן",

שיש לו בית ראש ודרך לבישה: "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם" (במדבר טו, לח), דסתם בגד היינו כדרך לבישה.

לאו ב' - כשאינו דרך לבישה: "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך" (ויקרא יט, ט). וכנגד זה "טלית גדול", שאינו דרך לבישה: "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה" (דברים כב, ב).

והלא, רק הפסוק בחומש דברים, המדבר על טלית גדול, נכתב סמוך ל"כי יקח איש אשה", ולא הפסוק בפ' ציצית דפרשת שלח, המדבר על טלית קטן. (שו"ת ארץ צבי ח"ב סי' ג')

## ■ 'פרסום' דלוחות ראשונות, ו'צניעות' דלוחות שניות, גם יחד

לוחות הראשונות, ניתנו בפומבי, בתשואות וקולות, "ויהי קולות וברקים ... וקול שופר חזק מאד ...", ולכן שלטה בהן עין הרע ונשתברו. וכאן אמר לו הקב"ה, אין לך יפה מן הצניעות. (מדרש תנחומא כי תשא לא. וכן בכמה מדרשים כי תשא לד, ג. הובאו בתורת שלמה ס"ק כז)

מזה מובן, דכאשר איש ואשה הולכים לבנות בנין עדי עד, כל ההכנות שלהם למעמד נעלה זה, והמעמד עצמו, והנהגתם כל הימים שלאחריו, צריכים להיות באופן ד"אין לך יפה מן הצניעות", בדוגמת הלוחות שניות, שהם נתקיימו.

**קשיא:** הלא למדין כמה וכמה מנהגים מ"לוחות ראשונות" דוקא?

**תירוץ:** בכמה ענינים עיקריים, מ"ת הראשון הוא המ"ת היחיד. ובע"כ צריך לומר, שיש גם מעלה בה"רעש" שהיה בלוחות הראשונות.

**ראי:** בודאי ידע הקב"ה שה"רעש" עלול להביא לידי שבירת הלוחות, ולמה עשה ה' ככה, ולא נתנם ב"חשאי"? אלא ודאי, יש מעלה ב"רעש", עד כדי כך, שבשביל זה כדאי הענין דשבירת הלוחות.

**קשיא:** איך נשמרים מסכנה שלא יגרום ה"רעש" דברים בלתי רצויים?



**תירוץ:** לאחרי שאירע דבר בלתי רצוי בפעם הראשונה, יודעים כבר כיצד למנוע שלא נחזור על טעות זה עוד הפעם, ובמילא יש לנו רק המעלות, בלי החסרונות, של "רעש".

### **המעלה של 'פרסום':**

פרסום דנישואין, שפלוני בן פלוני עם בת גילו החליטו שניהם לייסד בית בישראל, ואסיפת העם, הוא על פי תורה, ודרכן לעשותן בפרהסיא, ונוגע לכמה הלכות (רש"י בסוכה מט, ב. רמ"א סנ"ה ס"א. רמב"ם הל' אישות פ"ט הכ"ב).

### **המעלה של 'הוצאת ממון' עבור מצוה:**

מצוה זו שווה לשאר מצוות, שאין צריכים להיות בחנם, אלא מצוה להשתתף ולהוציא הוצאות על עניני החתונה (ראה רש"י סוכה שם).

אבל, זה גופא צריך לעשות באופן של "הצנע", כמבואר ברש"י סוכה שם (ד"ה הוצאת): "צריך הצנע לסעוד במדה נאה ולשמוח במדה נאה, ולא להנהיג קלות ראש בעצמו".

### **הידור רק בענינים עיקריים:**

ה"רעש" והפומבי ו"ההידור", בענינים טפלים וחיצוניים, גורם בלבול והעדר מנוחת הנפש והגוף. וזהו א' מהטעמים שעשו גדולי ישראל תקנות על דבר מיעוט בהוצאות חתן וכלה (ראה נישואין כהלכתם פי"ג סנ"ו. נטעי גבריאל פכ"ח סכ"ח), נוסף על זה ש"התורה חסה על ממונן של ישראל", ו"שלא לבייש את מי שאין לו". וגם רואים בפועל, ככל שיגדל ה"הידור בענינים טפלים וחיצוניים", חסר בענינים הפנימיים והרוחניים, וכן חסר בשמחה אמיתית. אלא צריך להיות בהרחבה בכל הענינים הרוחניים, וזה קשור במיעוט הוצאות בענינים

**גשמיים.** (שמחת עולם ע' 701. תורת מנחם ה'תשמ"ה פרשת נשא)

## ■ אורחים חשובים הבאים לחתונה

א. הקב"ה בכבודו ובעצמו.

ב. הורים מגן עדן.

ג. תלמידי חכמים, ועניים ואביונים.

**מנהג:** ביום החופה, החתן והכלה נותנים צדקה, בנוסף על שיעורי צדקה הרגילים. וכן נוהגים גם ההורים, המחנכים, והמחנכות, והקרובים (סבים וסבתות, אחים ואחיות) וכל הרוצים בקרבתם, וידידים, ושדכנים, וכל אחד ואחת המשתתפים בשמחתם ... כדי ששמחתם של החתן והכלה תהי' שמחה הכי גדולה. כדאי ליתן הצדקה מיד בבקר, ואם א"א בשעות הבקר, ועכ"פ לפני החופה. וכדאי שגם בסיום החופה יוסיפו לצדקה. (מדרש תלפיות ענף חר"כ אות ת. שלחן העזר ס"ו סעיף ו' סק"ה. שמחת עולם פרק י"ב)

**עוד מנהג:** להניח קופת צדקה על שולחן החתונה. (שערי הלכה ומנהג אה"ע ס" מ"א)

**טעם א':** החתן דומה למלך ... ומה המלך פותח ידו לצדקה, אף חתן כן.

(מדרש תלפיות שם)

**טעם ב':** כל שמחה שאין הקב"ה משתתף בה אינה שמחה, ולכן צריך לשתף את הקב"ה בשמחתו, על ידי שמהנה מסעודתו תלמידי חכמים ועניים ואביונים. ואזי, מוציא הקב"ה את אביו ואמו מגן עדן, כיון שהם שותפין עם הקב"ה בבריאת האדם, כדאיתא בקידושין (ל, ב): ג' שותפין באדם, הקב"ה ואביו ואמו. (זהר פ' פנחס ריטב, יסוד ושוש העבודה שער הכולל פט"ו)

יסוד לטעם ב': אומרים ברכת החתנים בעמידה, מפני כבוד השכינה שנגלית בשעת

החופה. (תיקוני זהר תיקון י')

בעת שמחת נשואין באים נשמות האבות מעולם העליון, אצל כל ישראל עד ג' דורות למפרע, ויש שבאים עוד הרבה אבות מדורות עוד קודמים. (מאמרים קונטרסים ח"א, דרושי החתונה)

**טעם ג':** צדקה מקרבת את הגאולה, ואז יתגלה בשלימות, כח האין סוף

שישנו בענין הנישואין. (תורת מנחם, תשרי התש"ו)

**קשיא:** למה מברכים החתן והכלה שיהיה "זווגם עולה יפה", ולא שיהא זווגם עולה טוב, או נוסח אחר?

**טעם א':** זווג חתן וכלה הוא יחוד קוב"ה ושכינתו, שהוא יחוד ב' השמות הוי' ואדנ-י. וב' שמות אלו בגימטריא צ"א. אלא שעכשיו חסר השם, כמ"ש: "כי יד על כס י-ה". ולעתיד לבוא יהיה שם הוי' אותיות יהיה, ב' יודי"ן וב' ההי"ן, כמ"ש "ביום ההוא יהיה..." ואז יעלה הגימטריא של הב' שמות צ"ה, כמנין יפה. ולכן מרמזים בברכה זו, דהזיווג הלזה שנגמר עתה, יגרום ויעורר הזיווג העליון לקרב את הגאולה השלימה. (מטעמים החדש בשם ייטיב לב)

**"מזל טוב"** עם הכולל בגימטריא צ"ה, צירוף יהיה ואדנ-י שיהי' לעתיד לבוא, ורק אז יהיה "מזל טוב" באמת ובשלימות. (שישו ושמוח)

**טעם ב':** רש"י בתחלת פ' קרח "פרשה זו יפה נדרשת..." , כי רש"י בא לפרש פשוטו של מקרא, ואם הדרש עולה יחד עם הפשט, זהו יפה. ואיתא בקידושין (ב,ל) שהאב חייב ללמד בנו אומנות, מהפסוק בקהלת (ט,ט) "ראה חיים אם אשה אשר אהבת", אם "אשה" ממש היא, כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב ללמדו אומנות, ואם תורה הוא כשם שחייב ללמדו תורה... הרי יש ב' משמעויות בתיבת "אשה", הפשט - אשה ממש, והדרש - תורה. ולכן מאחלים בכל שידוך להיות "עולה יפה", שהאשה והתורה ילכו יחד, ולא יהי' סתירה ביניהם. (עת לכל)

**טעם ג':** מצות "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", נימנית בספר החינוך למצות צ"ה, הגימטריא של יפ"ה, והכוונה לברך שיצליחו הזוג החדש, בבנין בית המקדש הפרטי שלהם, שיהי' בנין עדי עד.

## ■ שנה ראשונה

החתונה דהקב"ה עם כנסת ישראל מתבטא לא רק במנהגי יום החתונה עצמו, אלא גם בכל הפרטים והדקדוקים שלפני זה ולאחרי זה, כולל גם "נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמוח..." (תצא כד,ה). והרי מצינו, שהקב"ה היה בסיני עם

ישראל, דוגמת חתן וכלה, שלא נסתלקה שכינה ממנו מיום מתן תורה בו' סיון עד שנה הבאה כ' אייר שנעלה הענן (רבינו בחיי פ' כי תצא כד,ה. רש"י ד"ה מקדי, ביצה ה,ב. וראה גם רש"י ד"ה ההר תענית כא,ב)

**הערה: הכוונה "שנה" בחדשים ולא בימים, שהרי חסרים ט"ז ימים.**

**רמז: במצות פריה ורביה נשלם שם הוי'. י': חכמה, אב. ה': בינה, אם. ו': ז"א, בן. ה': מלכות, בת. וכיון שיש י"ב צירופי שם הוי', לכן צריך להיות "נקי יהי' לביתו שנה אחת", דהיינו י"ב חודש. (של"ה, פ' תצא)**





# הוספה

מכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו  
טעם חדש להקפות של הכלה סביב לחתן,  
ועל מנהג הנפוץ לעשות שבע הקפות



Aleph d'Rosh Chodesh Tamuz 5710  
June 15, 1950  
Brooklyn, N.Y.

Dear Mr. :

This is in reply to your question regarding the significance of the custom during the marriage ceremony that the bride make seven circuits around the groom under the Chuppah.

The answer to this question, it seems to me, has to cover the following sub-questions: (1) The significance of the circuit, (2) its repetition seven times, (3) the bride circling around the groom and not vice versa, (4) the bride then joining the groom, standing by his side within that circle.

I trust the following may give you a satisfactory answer.

It is stated in the Zohar (Part III, 7:2) that marriage, which is a union of two distinct persons, is in reality a union of two halves of the same soul. Each one, when born, possesses but half of that soul which becomes one and complete only in wedlock, through Chuppah and Kiddushin.

This is why marriage is one of the greatest soul-stirring experiences of the bride and groom, for their respective souls have found at last the other half. Something of this joy is experienced, by way of illustration, at the re-union of two close relatives or

Page Two

June 15, 1950

beloved friends who had been separated for decades.

To a certain extent, therefore, the marriage marks the beginning of a complete and full life, while the pre-marital life of either the bride or groom may be considered in the nature of a preparatory period.

The union of the two parts of the same soul is not a union of two identical halves which make one whole. But they complement each other, each of them enriching the other with powers and qualities which hitherto were not possessed by him or her. For the "masculine" and "feminine" parts of the soul have basic differences, reflecting, broadly speaking, the <sup>worldly</sup> ~~personality~~ differences of the sexes. One such difference is what our Sages called "the nature of the male to conquer," i.e. the propensity of the male to conquer new 'provinces' <sup>in business, profession, science, etc.</sup> ~~outside his home.~~ This quality is generally not found in the female. On the other hand, the woman is called in our sacred literature the "Foundation of the House," for within the house her personality and innermost qualities are best expressed and asserted (Psalms 45:14).

It has been mentioned earlier that marriage, in a sense, marks the beginning of a full life. The wedding ceremony reflects this by an allusion to the beginning of all life, especially human life. The Blessings of Betrothal (Birchoth Hanesuin) also begin with a reference to the creation of the first man, the first woman, and their wedding.

Ever since the Creation of the world, human life has been based on the seven-day cycle. G-d created the world in six days and hallowed

Page Three

June 15, 1950

the seventh as a day of rest. Man was then commanded to work for six days of the week, but to dedicate the seventh as a Sabbath unto G-d. When a Jew is about to set up a home and begin a full life, it is fitting that this basic principle of a happy life should be symbolized during the wedding ceremony. Hence the "Seven Days of Feasting," and the "Seven Blessings" (Sheva Berachoth). This brings us also to the seven circuits of the bride around the groom.

Bearing the above in mind, as well as the earlier introductory remarks concerning the basic character differences between the male and female, the ceremony of the seven circuits which the bride makes around the groom suggests the following explanation:

The groom, who takes the initiative in bringing the union to fruition, is initially the center of the new Jewish home. He is the first to take his place under the Chuppah. When the bride is led to the Chuppah, she proceeds to make a circle around the groom. This symbolizes the delineation (in space) of their own world within the outer world, with her husband-to-be as its center. She continues to make circuits one after the other seven times, symbolizing that she, the "Foundation of the House," founds an edifice that would be complete on the first day of each and every week to come as of the second, third, etc., to the end of all times and seasons, a lasting and eternal edifice (with the infinity of the "cycle"). Her own contribution to this sacred union is also implied in the fact that she makes the circuits around the groom.

Having completed the seven circuits, she stands beside her

Page Four

June 15, 1950

husband-to-be in the center of the circle, for after the preparations for the building of their home, both of them, the husband and the wife, form its center. From here on, throughout the entire ceremony, both the bride and groom form the center of the holy ceremony, like a king and queen surrounded by a suite of honor. Their lives become united into One full and happy life, based on the One Torah with its precepts, given by the One G-d.

With all good wishes and kindest personal regards,

Very sincerely yours,

רבי מנחם מנדל שניאורסון

Rabbi Meniel Schneerson

RMS:rm

Notes:

- Page 1 (♣). This does not mean, of course, that is half a soul in every respect, but in the sense that in some respects, viz. the setting up of a home, an individual is but a "half," and his soul is likewise a "half."
- Page 3 (\*). This is expressed, e.g. by the saying of our Sages that "it is the custom of the man to seek a wife." During the marriage ceremony this is symbolized by the fact that the groom declares "Harei at, etc." (Be thou betrothed unto me, etc.), while the bride remains silent.